

МАЛЫЙ РОБИНЗОНЪ

выданый для молодѣжи заходомъ и коштомъ

„Руского товариства педаґоґичного у Львовѣ“.

(ЗЪ 6 ОБРАЗКАМИ).

Цѣна 40 кр.

ЛЬВÔВЪ 1888.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка

пôдъ зарядомъ К. Беднарского.

Ухвалою В. ц. к. Рады шк. кр. зъ дня 23. червня 1888. ч. 6.389 зачислено мѣжь книжки, призволенѝ для библіотекъ шкôльныхъ и на нагороды пильности.

Можна дôстати въ „Рускôмъ товариствѣ педагогичнôмъ у Львовѣ“ або въ книгарни Ставропигійскôй.

ПЕРЕДНЕ СЛОВО.

Ще въ роцѣ 1719. анґлійскій писатель Данило Дифо (Defoe) оголосивъ друкомъ въ двохъ спорыхъ томахъ довжезный рядъ повѣстокъ про житє, подорожѣ и пригоды **Робинзона Крузое.** Вôдъ того часу въ протягу 169 рокôвъ переведено сесѣ дуже цѣкавû повѣстки майже на всѣ европейскû языки.

Але зъ часомъ зачали люде выдумувати, що способъ представленя, якій обравъ Дифо, не цѣлкомъ вôдповѣдає образованю малои дѣтворы, позаякъ єго Робинзонъ надто обємистый; ще важнѣйшій роблено єму той закидъ, що єго ґеоґрафичнû описы краѣвъ заморскихъ вже застарѣлû, а звѣстки зъ історіѣ натуральнои декуда неправдивû. Оденъ и другій закидъ суть въ значнôй части оправданû, передовсѣмъ тому, що наука ґеоґрафіѣ и історіѣ натуральнои власне въ нашôмъ вѣцѣ поступила дуже напередъ.

Задля тыхъ то причинъ приятелѣ молодѣжи яли ся споруджувати иншû выданя Робинзона; особливо звѣсный нѣмецкій писатель и приятель молодѣжи Якимъ Боіомиръ Кампе (Joachim Heinrich Campe) заслуживъ ся на тôмъ поли дуже, а крôмь Робинзона пустивъ вôнъ въ свѣтъ ще до сто иншихъ повѣстокъ для дѣтей.

Кампе переиначивъ значно давнѣйшого Робинзона и назвавъ єго: Робинзонъ молодшій, котрый до сего часу выйшовъ щось въ 80 выданяхъ; мѣжь ними суть и довшѝ и коротшѝ, такѝ якъ се наше выданє. Робинзонъ нѣмецкій рôжнить ся вôдъ свого старшого брата анґлійского ще и тымъ, що Кампе выбравъ способъ представленя морализуючій, або инакше сказавши поучаючій.

Пôсля тыхъ двохъ выдань споруджувано опôсля найрôжнороднѣйшѝ выданя, коротшѝ и довшѝ, якъ кому подобалось; позмѣнювано и рѣчь саму и способъ представленя, бо коли до одныхъ введено діяльоґъ (розмову), то для другихъ принято стиль оповѣданя; ще иншѝ задержали такой первѣсну анґлійску форму, т. є. въ нихъ оповѣдає самъ Робинзонъ вôдъ початку до кôнця всьо, що бачивъ и що робивъ, та що зазнавъ. Въ той способъ переробивъ Робинзона для молодѣжи польскои Володиславъ Анчицъ, и се єсть найлѣпше выданье польске.

Наше выданє споряджене пôсля илюстрованого нѣмецкого выданя стутґарского, хочь въ дечѣмъ рôжнить ся одно вôдъ другого; такъ передовсѣмъ уважалисьмо конечнымъ выяснити всѣ слова, друкованѝ розстрѣлеными литерами, якъ Гамбурґъ — Льондинъ и всѣ иншѝ.

Вправдѣ єсть вже и въ нашôй литературѣ оденъ Робинзонъ и другій, однакожь коли пускаємо въ свѣтъ ще друге выданє, значно вôдрôжняюче ся вôдъ першого, не боимо ся цѣлкомъ закиду, щобъ того було за богато. Яка цѣль єсть нашого выданя, вказують вже образки, єсли не цѣлый способъ переведеня тогожь. Наколи письму прийде въ помôчь штука малярска, або наколи перечитане скрѣпить ся ще образкомъ, оно и инакше понимає ся и въ памяти довше зôстане; але

що найважнѣйше то те, що ладнû образки подають ще и тоту користь, що хочь бы то и якій бувъ дрôбненькій читатель, або хочь бы то и яка була маленька читателька, они доберуть собѣ и паперу и олôвця, а вôдъ бѣды бодай углика, иншого стане и на фарбы, та станутъ собѣ рисувати та малювати.

Бо и кôлькожь то талантôвъ крыє ся въ тôй дрôбнотѣ?! Кôлькожь то людей дôйшло тымъ способомъ до значѣня, а навѣть и до славы?!

У Львовѣ, 2. червня 1888.

К. Л.

Змѣстъ.

ЕВРОПА
АЗІЯ
АФРИКА
ИНДІЙСК
МОРЕ
АВСТРАЛІЯ
ТИХІЙ ОКЕАНЪ

НХІЙ ОКЕАНЪ

I.

Робинзонъ покидає родичѣвъ.

Въ Гамбурзѣ живъ въ дуже давныхъ часахъ купець, що называвъ ся **Робинзонъ**. Бувъ у него жвавый сынъ, але въ тôмъ бѣда, що пустый хлопець не оказувавъ охоты научити ся чогось доброго. До книжокъ шкôльныхъ чувъ завше велику вôдразу, а склепъ вôтця, хочь и якъ просторый, бувъ для него за тѣсный; єго душа рвалась въ далекій та широкій свѣтъ и вôнъ не думавъ о нѣчôмъ бôльше, якъ тôлько о синôмъ мори и о золотыхъ горахъ въ чужихъ краяхъ. Що дня докучавъ вôнъ родичамъ, абы єго пустили въ широкій свѣтъ; але отець говоривъ завсѣды: „Щожь ты пôчнешь въ далекихъ краяхъ? Ты маєшь вже майже сѣмнайцять лѣтъ, але промарнувавєсь ихъ по бôльшôй части въ бездѣльности; хто на чужинѣ хоче шукати щастя, той мусить щось умѣти; инакше пропаде, якъ руда мышь. Научижь ся отже напередъ чогось доброго, а опôсля будешь мати ще завше досыть часу пустити ся въ свѣтъ“.

Молодый Робинзонъ чувъ теє добре, що рада вôтця справедлива, однакожь за кождымъ разомъ забувавъ о

нѣй чимъ скорше, та пустувавъ опôсля такъ само, якъ давнѣйше.

Одного разу проходжувавъ ся молодый вѣтрогонъ якъ звычайно понадъ пристанею и придивлявъ ся, якъ по корабляхъ вештали ся моряки; оденъ зъ нихъ, єго знакомый, натякнувъ єму, щобъ зъ нимъ поѣхавъ до Льондину; — „въ трехъ тыжняхъ вернемо назадъ", сказавъ вôнъ.

„Гей же брате, — закликавъ легкодушный Робинзонъ — я поѣду зъ вами, тôлько сѣдаймо чимъ скорше на корабель".

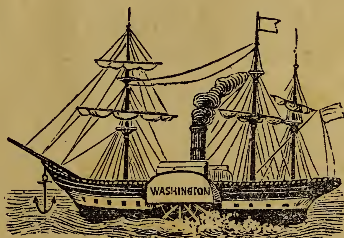
Оба приятелѣ побѣгли сейчасъ на покладъ корабля, котрый небавкомъ пустивъ ся на широке море. Плавба була зразу чудова; однакожь, коли вже були далеко на отвертôмъ мори, зôрвала ся така хуртовина, що корабель затопивъ ся, и люде тôлько тымъ способомъ спасли ся вôдъ смерти, що надплывъ иншій корабель, котрый ихъ забравъ и щасливо завѣзъ до Льондину.

Ту въ тôмъ великôмъ мѣстѣ забувъ молодый Робинзонъ скоро о страшнôмъ небеспеченьствѣ, въ якôмъ находивъ ся, а и вôтчина доперва тодѣ прийшла єму на гадку, якъ вже шелюга при души не було. Вôнъ звѣдувавъ ся за кораблемъ, котрый бы єго вôдвѣзъ назадъ до Гамбурґа, але нѣ оденъ не вертавъ тамтуда, а тôлько всѣ ладили ся въ иншу дорогу. И щожь мавъ вôнъ теперь почати посередъ чужихъ людей, та не маючи чимъ до завтра дожити?

Въ тôмъ клопотѣ познакомивъ ся вôнъ зъ капитаномъ корабля португальского; сей выбиравъ ся въ дорогу до Бразиліѣ, а що потрѣбувавъ службы, взявъ Робинзона безплатно. Робинзонъ наслухавши ся вже доси дуже богато о скарбахъ Бразиліѣ, приставъ

радо на той зазывъ, тымъ бôльше, що и такъ не мавъ що робити, а передъ родичѣвъ нѣяково було єму явити ся; не надумуючи ся отже пôйшовъ чимъ скорше на корабель портуґальскій и гейже жваво пустили ся до Бразиліѣ.

Але яка то була плавба, почуємо дальше.

*

II.

Робинзонъ въ дорозѣ до Бразиліѣ.

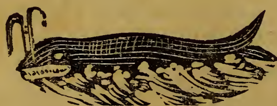
Зразу вела ся подорожь щасливо; корабель мчавъ ся по водѣ мовь той лебѣдь по ставѣ, а вѣтрила буяли и шелестѣли по жерткахъ и друкахъ, на котрыхъ були порозвѣшуванӣ; нѣчого бôльше не було чути, тôлько воду, що хлюпотѣла пôдъ дномъ корабля. Куда окомъ глянути, нѣчого не було видко, тôлько воду та сине море, та ясне, голубе небо; вôдъ часу до часу перелетѣла мева; цѣла залога спочивала по каютахъ, а лишень тӣ моряки, що тримали сторожу, не маючи чого сторожувати, забавлялись весело, гуторячи собѣ то о сѣмъ, то о тôмъ. Тожь само Робинзонъ бувъ щасливый та тѣшивъ ся, якъ корабель выгойдувавъ ся по синôмъ мори, хочь при тôмъ не минула и єго хороба морска. Минули вже островъ Мадейру и весело плыли до своєѣ цѣли. Въ тôмъ однои днины зôрвалась така страшна буря, неначебъ всьо горѣ коренемъ перевернути хотѣла; громы дуднѣли, блискавицѣ миготѣли, але свѣта божого не було видко; чорна пôтьма залягла доокола; море зачало гудѣти и ревѣти, клекотѣти и пѣнитись; корабель стогнавъ та подававъ ся то на сей бôкъ то на той;

ажь тутъ неначе гора надсунула така величезна филя, що кораблемъ то въ гору пôдкидала, то знову въ глубину моря зануряла; корабель трѣщавъ та клавъ ся то на оденъ бôкъ то на другій; хуртовина тота тревала черезъ шѣсть днѣвъ и загнала корабель въ такѣ свѣты, що самъ керманичь не знавъ, де обертають ся. Доперва семого дня роздавъ ся окликъ: Суша! Суша! Земля! Земля! Всѣ выбѣгли на покладъ корабля, щобы пересвѣдчити ся, яка ихъ доля; но въ тôй самôй хвили ударивъ корабель о остру скалу, почѣмъ не було нѣчого больше чути, якъ тôлько: „мы потапаємъ! спасай ся, хто може!" Всѣ кинули ся до спущенои чайки, але чайка перевернула ся и всѣ знайшлись въ глубинѣ моря. Такожь Робинзонъ затонувъ, але филя понесла єго зъ собою и кинула нимъ такъ тяжко о берѣгъ, що вôнъ лежавъ довшій часъ безъ памяти. Отямивши ся и пересвѣдчивши ся, що находить ся на суши, уклякъ и подякувавъ зъ щирого серця Господу Богу за своє чудесне спасенє. Теперь доперва пригадавъ собѣ своє легкодушне поступованє зъ родичами, та посередъ найтяжшихъ докорôвъ и заливаючи ся горячими слезами постановивъ собѣ стати ся чеснымъ и пожиточнымъ чоловѣкомъ.

Утихомиривши ся, учувъ вôнъ страшну жажду; якъ на те побачивъ недалеко жерело, зъ котрого бухала чиста струя воды. Вправдѣ бувъ вôнъ и голодный, але изъ страху забувъ про голодъ; натомѣсть бажавъ дуже спочинку. Но дежь мавъ вôнъ нôчь провести? Вôнъ не знавъ навѣть, де обертає ся; тажь той край, въ котрôмъ теперь перебувавъ, могли замешкувати дикѣ люде и хищнѣ звѣрята! И однѣ и другѣ могли на него напасти кождои хвилѣ! Отсѣ страшнѣ здогады томили єго безустанно. Но будь що буде якійсь нôчлѣгъ му-

сѣвъ собѣ придбати; роздумуючи и сюды и туды, зробивъ вôнъ такъ, якъ птицѣ небеснѝ роблять: вôнъ сѣвъ на галузи розлогого дерева, оперъ ся о пень, вôдмовивъ щиро вечѣрню молитву и заснувъ спокôйно.

Скоро засвитало, злѣзъ зъ дерева, щобы роздобути деякои поживы, бо и голодъ зачавъ вже єму доскулювати. На дооколѣшныхъ деревахъ не добачивъ нѣякихъ овочѣвъ, а и на земли не було нѣчого иншого, якъ тôлько трава и пѣсокъ, пѣсокъ и трава; пустивъ ся отже долѣ берегомъ, и ту знайшовъ кôлька острыґъ, котрыми яко тако вôдъ бѣды мôгъ заспокоювати свôй голодъ. Но вôдъ теперь почавъ журити ся, дебы ту голову склонити и де бы мешкати. Посередъ тыхъ думокъ, выйшовъ на высоку гору, а коли зъ неи почавъ доокола розглядати ся, налякавъ ся дуже, бо пересвѣдчивъ ся, що находить ся на самотнôмъ островѣ посередъ моря; мовь пôвсонный вдививъ ся вôнъ въ безконечну простонь, але остаточно заголосивъ: „Не виную я нѣкого; я самъ такъ хотѣвъ! Боже милосердный! Отець нашь небесный! не опусти мене и поможи менѣ, щобы я вытревавъ въ тôмъ горю.“

III.

Робинзонъ на самотнôмъ островѣ.

Успокоивши ся, почавъ лазити по горѣ та шукати собѣ якого приюту. Но довго шукавъ дармо, ажь остаточно зайшовъ на меншу гору, котра зъ сего боку не була стрôмка. Сюда идучи знайшовъ въ збôчи тои скалы печеру и се мѣсце выдавало ся єму вôдповѣднымъ на будуче мешканє; ба троха дальше выдобувало ся и жерело чистои воды. Переночувавши ту якъ мôгъ, забравъ ся заразъ слѣдуючого дня до роботы, щобъ свою палату захистити; руками выкорчувавъ молоденькû деревця и засадивъ ихъ передъ своєю печерою; горѣ тои печеры росло дерево; зъ лика якоись великои рослины уплѣвъ вôнъ собѣ драбинку, щобы по нѣй мôгъ вылѣзти на скалу. Коло полудня пустивъ ся знову понадъ берѣгъ, щобы роздобути острыґъ; въ тôмъ побачивъ на однôмъ деревѣ овочѣ, величины дитинячои головы; чимъ скорше розбивъ Робинзонъ острымъ каменемъ тверду лушпину, и оглянувши зерно на всѣ боки, здивувавъ ся чи мало, що зъ зерна выдобувавъ ся сокъ, котрый єму дуже смакувавъ, и єго покрѣпивъ; бувъ се орѣхъ кокосовый; а позаякъ орѣхôвъ такихъ було на тôмъ деревѣ богато,

Робинзонъ успокоивъ ся, бо вже не потрѣбувавъ лякати ся смерти зъ голоду.

Такъ отже мавъ нашъ пустельникъ способность на кождômъ кроцѣ пересвѣдчити ся о добротѣ Господа Бога, котрый подаe людямъ помôчь и въ найбôльшômъ нещастю, кобы тôлько они знали нею хôснувати ся. Заразомъ пересвѣдчивъ ся вôнъ, якъ мало научивъ ся хôснувати наукою, яку ему дома подавали родичѣ, а въ школѣ учителѣ; доперва теперь нужда научила его дотепу, научила его працювати.

Зъ лушпины орѣха кокосового зробивъ собѣ чарку; величезна мушля, що еѣ знайшовъ на березѣ, служила ему мѣсто рыскаля; зъ лыка деякихъ рослинъ усукавъ мотузe, а зъ того уплѣвъ сѣть, драбину и торбу ловецку; зъ острого каменя приладивъ собѣ сокиру, а широке листe пальмы кокосовои позсылювавъ на вôсьтe зъ рыбъ и понатыкавъ на прутъ, и такимъ способомъ приладивъ собѣ парасоль, котрый въ часѣ ходу хоронивъ его вôдъ жару сонѣшного; на трехъ побôчь себе стоячихъ деревахъ приладивъ собѣ календарь, а то на той способъ, що въ перше дерево врѣзувавъ дни тыжня; коли вже було сѣмъ знакôвъ, тодѣ врѣзувавъ въ друге дерево оденъ знакъ, себъ то вже оденъ тыждень минувъ, а коли мавъ пятьдесять два такî знаки, на третômъ деревѣ грубымъ знакомъ зазначувавъ оденъ рôкъ.

Также и зъ своеѣ печеры зробивъ при помочи высше згаданыхъ знарядôвъ досыть принадну кôмнату; знадвору обсадивъ еѣ рôжными деревами и цвѣтами и обвѣвъ живоплотомъ мовь стѣною.

Робинзонъ пересвѣдчивъ ся зъ часомъ, що на островѣ тôмъ нема анѣ дикихъ людей анѣ хищныхъ звѣрôвъ; тому то запускавъ ся вôнъ чимъ разъ въ

дальшу подорожь, при чѣмъ роздобувавъ завше щось нового, пожиточного.

Одного разу роздобувъ сôль камѣнну; иншимъ разомъ знайшовъ шѣсть деревъ цитриновыхъ зъ зрѣлыми цитринами, а знова зъ иншои подорожи принѣсъ домôвь величезну черепаху. Но найбôльша була єго радôсть, коли разу одного побачивъ цѣлу отару дикихъ, гнѣдыхъ кôзъ, що называють ся лями. Робинзонъ задумавъ зробити на нихъ ловы, бо знавъ, що звѣрята тѣ̂ стануть єму въ великôй пригодѣ. Завважавши, що коло полудня завше бѣжуть до ручаю до водопою, уплѣвъ собѣ арканъ и причаѣвъ ся надъ потокомъ за грубымъ деревомъ. Не потрѣбувавъ довго ждати, якъ козы зъ кôзлятами чвалали сюда на перегоны; одна зъ нихъ задержала ся недалеко крыѣвки, щобъ накормити кôзлята; тихенько вставъ Робинзонъ, закинувъ арканъ на стару козу, и она була вже єго; теперь вылѣзъ чимъ скорше зъ крыѣвки и гейже тягнувъ свою жертву до свого захисту; на єго велику утѣху побѣгло за матерею также двоє кôзлятъ; они давали ся гладити, а навѣть лизали руку, неначе бы просили ловця, щобы пустивъ ихъ маму на волю; але вôнъ не давъ ся умолити и завѣвъ свою добычу до домôвки та небавкомъ усвоѣвъ єѣ такъ, що коза зъ кôзлятами ходила за нимъ всюды. Такъ отже вештали ся коло него вже теперь живѣ̂ сотворѣня, що перебивали пустельникови тяжку самоту; вôнъ мавъ вôдъ нихъ молоко и сыръ, уживавъ ихъ яко вюкôвъ до двиганя тягарôвъ; опôсля наловивъ ще бôльше такихъ кôзъ, зъ котрыхъ мавъ мясо и кожѣ; ба, але щожь мôгъ зъ мясомъ зробити, коли не мавъ огню?!

Вже впередже лѣпивъ вôнъ зъ глины горшки и сушивъ ихъ на сонци; зъ камѣня уложивъ собѣ ватриско (пѣчь), та трѣбувавъ варити мясо черепахъ, але всякѣ̂

єго заходы, щобы роздобути огню, були пустыми; вôнъ теръ два кусники сухого дерева оденъ до другого, але все було безхосенне. Въ тôмъ єго клопотѣ сама природа стала єму помôчною; однои днины зôрвали ся страшнû громы и блискавицѣ; грôмъ ударивъ въ дерево, що стояло коло хижѣ, и запаливъ єго. Робинзонъ вправдѣ налякавъ ся вельми, але скоро отямивъ ся, пôдôйшовъ пôдъ дерево, взявъ зъ него палючу галузку, занѣсъ до свого захисту, аназбиравши сухого хворосту, роздобувъ теперь на своѣмъ ватриску те, за чимъ такъ довго глядавъ. Ватра бухнула яснымъ поломѣнемъ и освѣтила єго печеру; Робинзонъ забивъ черепаху, спѣкъ єѣ, а печеня тота смакувала єму, якбы не знати якû ласощѣ. Отъ такъ то збувавъ та тручавъ теперь Робинзонъ свои днѣ бездольнû.

Но не обôйшло ся безъ пригодъ, котрû єго навѣщували. Разу одного хмароломъ ушкодивъ єго захистъ; то знова орканъ спустошивъ цѣлый острôвъ, то знова землетрясенє набавило єго чи малого страху; а вже коли надôйшла пôзна осѣнь зъ тяжкою слотою, Робинзонъ не мôгъ выхилити ся зъ свого захисту; тожь забавлявъ ся тôлько зъ своими козами, а на щастє зловивъ бувъ ще и папуґу; назвавъ єѣ Поль, та приучувавъ бубонѣти деякû слова. Не обôйшло ся и безъ бôльшого нещастя, бо вôнъ розболѣвъ ся тяжко; тожь коли такъ въ своѣй самотнôй печерѣ лежавъ безъ нѣякои помочи, доперва тодѣ зрозумѣвъ, що то значить бути такъ вôдъ всѣхъ людей опущенымъ.

Посередъ такихъ и тымъ подôбныхъ обставинъ и пригодъ минуло кôлька лѣтъ; зъ Робинзона ставъ ся цѣлкомъ иншій чоловѣкъ: побôчь щирого жалю за минувшостію, въ серци єго вкоренилось крѣпке довѣрє въ помôчь Божу и сильне постановленє поправити ся. По-

бôчь тои внутрѣшнои змѣны зайшла зъ часомъ и перемѣна зверхня: борода и волосє выросли довжезно; вôдъ головы до стôпъ одягавъ ся въ кожу дикихъ звѣрятъ; тожь колибъ єго бувъ хто тодѣ побачивъ, якъ вôнъ въ тôй стати волочивъ ся по островѣ, безперечно бувъ бы ся єго налякавъ, бо вôнъ бувъ цѣлкомъ неподôбный до сотворѣня людского, особливо, коли надягнувъ ще на лице сѣтку, котра мала єго хоронити вôдъ комарôвъ, москитами званыхъ. Звычайно носивъ ще зъ собою такожь довгу спису, зъ прутя уплетеный щитъ и камѣнный топôръ, котрый застромлювавъ за чересъ зъ мотузя.

Одного разу прійшло єму на гадку звидѣти островъ такожь въ тыхъ частяхъ, де ще нѣколи не бувавъ: „може я тамъ вôдкрыю щось нового, менѣ пожиточного“, сказавъ самъ до себе и нуже обвантаживъ свою козу живностію, узброивъ ся вôдъ стôпъ до головы и пустивъ ся въ дорогу. На всякій злучай для бôльшои певности тримавъ ся берега, и не запускавъ ся въ густî лѣсы зъ боязни передъ дикими звѣрятами. Отъ такъ перевандрувавши вже кôлькадесять кильометрôвъ, наразъ ажь остовпѣвъ, бо побачивъ передъ собою згаслу ватру, а наоколо неи лежали пороскидуванî черепы, руки, ноги, и иншî члены тѣла людского, зъ котрыхъ мясо пообгрызувано. Не сумнѣвавъ ся вôнъ нѣ хвилѣ, що канибалѣ справляли собѣ ту бенкетъ зъ мяса людского. Ажь волосє дубенѣло, а морозъ проймавъ всѣ суставы тѣла єго; тожь що тху гнавъ назадъ до своєѣ печеры; но коли сюды, тяжко утомленый доплентавъ ся, новый страхъ перенявъ єго, бо за нимъ рознѣсъ ся голосъ: „бѣдный Робинзоне, де ты?“ — Пустельникъ обернувъ ся и самъ зъ себе почавъ смѣяти ся, позаякъ той, що єго кликавъ, бувъ власне єго товаришь Поль. Робинзонъ простягъ до него

руку, а вѣрный товаришь скочивъ заразъ на долоню и лепетавъ рôжнороднΰ слôвця, такъ що Робинзонъ забувъ про страшну ватру, яку бачивъ.

Вôдкрывши, що десь недалеко находять ся людоѣды, старавъ ся теперь Робинзонъ свою хижу ще лучше захистити; але все те оказало ся цѣлкомъ непотрѣбне, позаякъ проминули предовгΰ, вельми нуднΰ роки, а середъ нихъ не зайшло нѣчого незвычайного; доперва въ четвертôмъ роцѣ єго житя на тôмъ островѣ лучило ся щось такого, що вплынуло дуже на єго будучнôсть.

IV.

Робинзонъ знаходить новыхъ товаришѣвъ.

Було то одного красного поранку, якъ Робинзонъ побачивъ дымъ, взносячій ся надъ берегомъ; чимъ скорше выйшовъ на гору, щобъ дôйти причины того зъявища. Вôнъ налякавъ ся дуже, бо надъ берегомъ побачивъ кôлька дарабъ и доглядѣвъ, якъ що найменше трийцять Индіянъ вело дикій танець около великои ватры.

Скôнчивши танець ухопили канибалѣ двоє людей зъ дарабы и тягнули до ватры. Коли такъ одного убили и поганый бенкетъ собѣ зъ него справляли, другому удало ся утечи; сподѣючись спасти своє бѣдне житя, пустивъ ся вôнъ просто идъ печерѣ Робинзона; канибалѣ спостерегли се и нуже двохъ зъ нихъ пустили ся за нимъ въ погоню. Робинзонъ змилосердивъ ся надъ утѣкаючимъ, а хоч не бувъ свѣдомый того, що робить, зъ своєю довгою списою пôгнавъ зъ горы и пробивъ обохъ здоганяючихъ дикунôвъ. „Стôй!" — закликавъ на утѣкаючого. Коли той оглянувъ ся и побачивъ дивну стать, не знавъ зразу, що має робити; ажь до-

перва, коли Робинзонъ вказавъ на обохъ ворогôвъ, що лежали на земли, и коли дальшими знаками давъ єму пôзнати, що прійшовъ єго оборонити, бѣглець зближивъ ся зъ великимъ недовѣрємъ и уклякъ передъ Робинзономъ на знакъ, що стає ся єго невôльникомъ. Но Робинзонъ приязно подавъ єму руку и рôжными рухами старавъ ся єго пересвѣдчити, що буде для него добрый. Индіянинъ повѣривъ єму остаточно, а побачивши, що єго вороги оказуютъ ще знаки житя, вхопивъ за топôръ Робинзона, розбивъ ихъ головы, а здерши зъ нихъ оружє, закопавъ трупы въ пѣску, щобъ анѣ слѣду не було по нихъ; теперь доперва пôшли оба до печеры Робинзона.

Дикій Индіянинъ счудувавъ ся чи мало, бо не бачивъ ще нѣколи такъ выгôдно приладженои печеры, зъ такъ величавымъ подвôрємъ. Но Робинзонъ не дозволивъ єму довго розглядати ся, а тôлько зробивъ єго уважнымъ, що мусять взяти ся до обороны, позаякъ людоѣды схотять безперечно вôдшукати свою жертву. Новый товаришь зрозумѣвъ сѣ знаки, оба узброили ся якъ могли, але нападу не було.

Пôсля єго календарскихъ знакôвъ стрѣча ся лучилась въ Пятницю; тожь на памятку сего дня назвавъ Робинзонъ свого нового нѣбы людского товариша Пятницею. Пятниця бувъ то крѣпкій, рослый якъ дубчакъ леґінь, що мôгъ мати якихъ 20 лѣтъ. Єго чорно-ґнѣда кожа полискувалася, начебъ вымащена такою фарбою олѣйною, а на головѣ носивъ убранє зъ великихъ червоныхъ перъ. Вôнъ привязавъ ся дуже до свого оборонителя и мало по малу приучивъ ся дещо зъ нѣмецкои мовы; а позаякъ зъ великою вправою умѣвъ выплѣтати сѣти, вязати маты, кресати огонь, то бувъ вôнъ Робинзонови дуже придатный; оба стали ся вôдъ теперь невôд-

ступными побратымами, а утѣха Робинзона росла зъ кождымъ днемъ, коли ему удавало ся се дике сотворѣне объучувата также въ понятю о Бозѣ; за тымъ пôшло, що умѣвъ въ нѣмъ также розбудити вôдразу до житя канибалѣвъ.

Отъ такъ то побутъ на самотнôмъ островѣ стававъ ся для нихъ обохъ що разъ принаднѣйшій; а всежь такой бажали они выдобути ся зъ тои пустынѣ. Тому то Робинзонъ споглядавъ часто на море, бажаючи, щобы зъявивъ ся якій корабель, котрый бы его вôдси забравъ; мѣжь тымъ Пятниця звивавъ ся по окресности и вдивлювавъ ся въ далекѝ островы, котрѝ выглядали мовь бы точки; а вдивлювавъ ся въ нихъ тому, бо тамъ мешкавъ его батько. Достерѣгши таку тугу на лици товариша, сказавъ до него Робинзонъ: „Ну, то выдовбай човенъ, пустимо ся оба тамтуды и привеземо сюда твого батька.“ — Патниця ажь пôдскакувавъ зъ радости, учувши тѝ слова свого пана; заразъ слѣдуючого дня вынайшовъ споре дерево, выпаливъ зъ него човно; однакожь настала слота и зливы, и се перешкодило имъ въ роботѣ коло човна.

Коли мѣжь тымъ пустельники пересиджували въ своѣй печерѣ и надъ всячиною роздумували, давъ ся наразъ чути сильный гомôнъ. „Се ударивъ десь грôмъ“ — сказавъ Пятниця — наближае ся буря“.

„Нѣ — закликавъ Робинзонъ пôдскочивши — се гукъ пушки.“

По тыхъ словахъ кинувъ ся зъ печеры, приставивъ мотузяну драбину до найвысшого дерева, щобъ по нѣй выдобути ся на вершокъ горы. По хвилинѣ злѣзъ назадъ и закричавъ, що тху стало: „Они вже ту, Пятнице! Скоро, скоро!“ Сейчасъ ухопивъ свое оруже и пôгнавъ надъ берѣгъ; Пятниця думавъ, що то дикѝ

люде надтягнули, тому и вôнъ вхопивъ за оруже и пôгнавъ собѣ. Доперва надъ берегомъ довѣдавъ ся, хто то такій надôйшовъ. Зъ веселымъ лицемъ вказавъ єму Робинзонъ на великій корабель, якого Пятниця нѣколи ще въ своѣмъ житю не видѣвъ. „Отъ теперь бачишь — радôсно говоривъ Робинзонъ дальше — заберемо ся вôдси и поѣдемо до Гамбурґа! Ты побачишь, яке то величаве мѣсто“.

Опôсля всякими можливыми способами старавъ ся звернути на себе увагу людей, що могли находити ся на корабли; вôнъ дававъ рôжнѝ знаки, кричавъ, запаливъ огонь, але все те не помагало нѣчого, бо на корабли нѣхто не рушавъ ся. Томуто рѣшивъ ся Пятниця пôдплысти до него; по драбинѣ, яку тамъ знайшовъ, вылѣзъ вôнъ на „деревяну гору“, якъ назвавъ корабель, однакожь зôскочивъ чимъ скорше вôдтамъ и поплывъ що силы назадъ до острова. Страхъ єго бувъ ще бôльшій, бо вслѣдъ за нимъ плюскалось тожь само щось по водѣ. Обôмлѣлый станувъ передъ Робинзономъ и урываючи зъ переляку слова оповѣдавъ Робинзонови, що въ „деревянôй горѣ“ нема живои душѣ. Якійсь рогатый потвôръ зъ довгою бородою здає ся бути паномъ тои „деревянои горы“, бо коли вôнъ тамъ дôставъ ся, потвôръ той пустивъ ся идъ нему, рогами своими поваливъ єго на землю, а мѣжь тымъ якесь менше, чорне, патлате страшило вередуючи гнало за нимъ. Робинзонъ ажь заходивъ ся зъ смѣху зъ того переляку, бо отъ патлатый напасникъ, якъ стôй за Пятницею выдобувъ ся зъ воды, а бувъ се власне чипурный чорный пудель, а рогатый потвôръ, якъ показало ся пôзнѣйше, бувъ се збыточный цапъ.

„Корабель застрягъ безперечно мѣжь скелями“ — сказавъ Робинзонъ; но се не було єму ясно, де могла бы

подѣти ся осада корабля. „Будь що буде — додавъ — дôстаньмо ся тамъ и заберѣмъ, що забрати дасть ся, поки корабель не розпаде ся“. Збили отже чимъ скорше дарабу и въ протягу десяти дней двайцять разôвъ обернули тамъ и назадъ, забравши всьо, що имъ могло придати ся, а то поживу, оружє, одѣжь, постѣль, бѣлє, збôже и всякѝ знаряды а також и пана корабля, то єсть цапа. Саме въ добрый часъ упорали ся зъ своєю роботою, бо власне коли въ останне вôдтамъ вертали, розбитый корабель розпавъ ся и затонувъ въ морю. Мало що хибувало, а бувъ бы и Робинзонъ стративъ житє въ часѣ остатнои переправы, бо ось то несподѣвано зôрвавъ ся вихоръ, филя повалила Робинзона зъ дарабы, и вôнъ бувъ бы безъ сумнѣву утопивъ ся, наколибъ єго не бувъ спасъ Пятниця, що умѣвъ лѣпше вôдъ него плывати.

Пятниця розцѣкавивъ ся дуже, що означають всѣ тотѝ рѣчи, якѝ они роздобули на корабли, и якій зъ нихъ може бути хосенъ. Для заспокоєня тои цѣкавости перебравъ ся Робинзонъ тайкомъ за корчемъ въ червону одежу офицера корабельного; Пятниця ажь забувъ ся, коли побачивъ свого пана въ такъ змѣненôй одежи, и ажь по довшôй намовѣ давъ ся наклонити, що и самъ одягъ ся въ одежу европейского моряка. Смѣху було чимало, якъ молодый Индіянець до того забиравъ ся, бо и сорочку вдѣвавъ на вôдворôть, позаякъ рукавы затягавъ на ноги, а кабатъ защѣпавъ на плечехъ, и таке инше. Но коли остаточно вже перебравъ ся, нове одѣнє подобало ся єму дуже; тѣшивъ ся нимъ мовь дитина, а тôлько панчохи и черевики кинувъ геть, бо єму було въ нихъ дуже невыгôдно.

Ще бôльше, якъ одѣжь сподобавъ собѣ Пятниця знаряды, котрыхъ ужитку Робинзонъ єго зъ часомъ вы-

учивъ. Но коли вперве учувъ гукъ цѣвки и побачивъ смертоносну єи силу, бо Робинзонъ застрѣливъ супа, упавъ на колѣна передъ своимъ паномъ, взнѣсъ до него дрожачû руки, неначебъ єго просивъ о помилованє. Коли же Робинзонъ єго успокоивъ и объяснивъ цѣлый складъ ручницѣ, выбравъ и вôнъ собѣ одну и ставъ справнымъ стрѣльцемъ.

Вôдъ теперь зачало ся нове житє для обохъ пустельникôвъ на островѣ. При помочи придбаныхъ предметôвъ мôгъ собѣ Робинзонъ приспособити всякû выгоды. Неначебъ якій справдешный будôвничій позводивъ вôнъ побôчь своєѣ печеры кôлька шопъ, обвѣвъ свою осаду валомъ, уставивъ на нѣмъ кôлька пушокъ, тожь все выглядало неначе укрѣпленый замокъ. Крôмь того научили ся оба заходитись коло рôжного ремесла. Були то пекарями, то ковалями, то шевцями, кравцями, столярами, то знова огородниками, рôльниками, стрѣльцями, рыбаками; вслѣдъ за тымъ нѣчого имъ теперь не хибувало, а що найважнѣйше, то нудьга уступила, бо мали разъ по разъ чимъ займати ся.

Посередъ такого житя проминуло кôлька мѣсяцѣвъ, коли въ тôмъ зайшло щось нового и важного. Пятниця вôдпôшовъ одного поранку надъ берѣгъ, а вернувши вôдтамъ задыханый и переляканый, сказавъ до Робинзона: „О пане! Они вже тутъ, щобъ надъ нами побенкетувати!“ Робинзонъ взявъ телєскопъ (дальновидъ), що єго бувъ знайшовъ на корабли, и побѣгъ на гору, щобъ вôдти доглянути, що дѣє ся на березѣ. Ажь задеревѣвъ изъ страху, коли побачивъ, якъ 40—50 канибалѣвъ розложило ся коло ватры и обгрызало кости забитого чоловѣка; другу жертву привязали до дерева, а и єѣ була бы постигла така сама страшна судьба. Пôзнавши, що се була бѣла людина, ажь кровь закипѣла въ Робин-

зонѣ; вôнъ бѣгцемъ пустивъ ся зъ горы и закликавъ на свого товариша: „Гейже товаришу! справмо и мы тымъ людоѣдамъ бенкетъ!“

Опôсля побѣгъ на валъ, вытягнувъ гакôвницю, що спочивала на колесници, набивъ єѣ якъ слѣдъ, добувъ шѣсть ручниць, двѣ шаблѣ и инше оружє; все те перенесли надъ берѣгъ и скрыли въ корчахъ; дикѣ люде и не спостерегли ся, якъ на нихъ зачавъ падати оденъ стрѣлъ за другимъ. Многѣ дикуны лягли въ однôй хвили трупомъ, не пôднѣсши ся навѣть зъ свого бенкету, позаякъ стрѣлъ гакôвницѣ, упавши посередъ ватры, жарѣючими головнями вцѣлявъ смертоносно. Иншѣ дикарѣ зôрвали ся на рôвнѣ ноги, загули страшливо, вымахували своимъ оружємъ и завели танець воєнный. На те впавъ мѣжь нихъ оденъ стрѣлъ арматный и другій, а майже рôвночасно вдарили на нихъ Робинзонъ и Пятниця, вцѣляючи зъ своихъ ручниць. Теперь доперва пустили ся въ утечу остальнѣ дикуны, а Робинзонъ побѣгъ до привязаного бѣлого чоловѣка, перетявъ посторонки и подавъ єму шаблю й пистоля. Всѣ три мовь львы гнали за утѣкаючими канибалями; лицарѣ вернувши опôсля на побоєвище, начислили ажь 21 трупôвъ. Утѣкачѣ лишили одно човно; въ нѣмъ лежавъ дикій чоловѣкъ изъ звязаными руками и ногами и подабавъ радше на мертвого, якъ на живого. Робинзонъ увôльнивъ єго чимъ скорше и велѣвъ Пятници подати ослабленому цѣлющои воды. Ледви Пятниця побачивъ плѣнника, припавъ до него, цюлювавъ єго, смѣявъ ся, скакавъ зъ радости мовь божевôльный, та голосивъ: „Се мôй батько — се мôй батько!“

Годѣ описати тоту радôсть, яку оказувавъ Пятниця, коли стрѣтивъ ся зъ своимъ батькомъ. Щобъ имъ не перебивати, Робинзонъ вôддаливъ ся зъ бѣлымъ плѣнни-

комъ. Оба сѣли собѣ пôдъ деревомъ, а коли Робинзонъ покрѣпивъ тожь само бѣлого свого краянина напоємъ и ѣдломъ, зачавъ тойже оповѣдати:

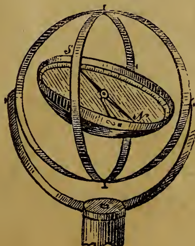
„Я родомъ зъ Испанiѣ; служивємъ на корабли, що перевозивъ невôльникôвъ; кôлька мѣсяцѣвъ назадъ вôдбили мы вôдъ побережя африканьского, щобъ перевезти Неґрôвъ до Барбедо, де мы ихъ мали на торзѣ продати. Однакожь по дорозѣ буря зôгнала насъ изъ шляху и загнала пôдъ скалу якогось острова; выстрѣлами давали мы знати, що находимо ся въ небеспеченьствѣ, але нѣхто не приходивъ намъ въ помôчь. Щобы вычерпати воду, що наплывала до нашого корабля, мы поздôймали невольникамъ кайданы, абы намъ помагали въ роботѣ. Но заледво они почули ся свобôдными, кинули ся въ човны, щобъ передовсѣмъ самыхъ себе спасти. Щожь малисьмо робити? приневолити ихъ, абы насъ взяли зъ собою, не було силы, бо насъ було тôлько пятнайцять, а ихъ було вôсѣмдесять. Мы рѣшили ся просити ихъ; невôльники позволили намъ всѣсти такожь до човна, але пôдъ услôвємъ, що не возьмемо зъ собою оружя. Опôсля филѣ мовь горы кидали нами, и загнали на якiйсь острôвъ; мешканцѣ того острова приняли насъ ввѣчливо; у нихъ перебували мы до недавна. Але передъ кôлькома днями напало на нашихъ ґаздôвъ якесь вороже племя; всьо, що жило, вхопило за оружє, мы тожь само уважали за нашь обовязокъ имъ помагати; я воювавъ при боцѣ ось сего поважного старця — при чѣмъ оповѣдаючiй вказавъ на батька Пятницѣ —, но дикуны повалили насъ обохъ, та нынѣ рано забрали насъ и завезли на човнахъ сюды, де мали собѣ зъ насъ справити бенкетъ; вамъ обомъ чеснымъ и хоробрымъ мужамъ дякуємо за наше спасенє.“

Скôнчивши те оповѣданє, Испанець замовкъ и рѣ-

снй слезы покотили ся по єго розвеселенôмъ лици. Но якже вôнъ здивувавъ ся, якъ Робинзонъ оповѣвъ єму тожь само коротенько свои пригоды. Коли єго опôсля завѣвъ до скалистого замку, де испаньскій розбитокъ побачивъ всѣ знаряды свого розбитого корабля, якъ ихъ тамъ до ладу понамѣщувано и що за ихъ помочею Робинзонъ собѣ посправлявъ, новый гôсть тои вôдлюдной оселѣ счудувавъ ся тымъ всѣмъ такъ, що и слова не мôгъ проговорити.

Доперва по кôлькохъ дняхъ отямились Испанець и Пятницѣ отець, котрого Робинзонъ назвавъ Четвергомъ.

Теперь треба було вже подумати и о судьбѣ остальныхъ Европейцѣвъ; тому то предложивъ Робинзонъ своимъ товаришамъ плянъ, спровадити сюды товаришѣвъ Испанця, позаякъ на тôмъ островѣ знайшло бы ся досыть роботы и поживлѣня для нихъ всѣхъ. Се и стало ся, а по кôлькохъ дняхъ осада Робинзона стала ся численнѣйша; на нѣй закипѣло новымъ житємъ и Робинзонъ ставъ вôдтакъ неначебъ якимъ маленькимъ короликомъ незалежного але вôдлюдного острова, котрымъ вôнъ управлявъ розумно и статочно; ту запанувавъ теперь достатокъ, ладъ и вдоволенє мешканцѣвъ. Но Робинзонови було все чогось дуже банно и скучно; бôльше якъ коли, затуживъ вôнъ теперь за вôтчиною и за рôднею; але єго бажанє, хочь и яке горяче, мало доперва тодѣ сповнити ся, коли перебувъ на тôмъ островѣ цѣлыхъ дванайцять лѣтъ.

V.

Робинзонъ вертає до вôтчины.

Десь въ тôмъ часѣ якійсь европейскій корабель закинувъ якорь близько єго острова, щобъ тутъ лишити кôлькохъ розбишакôвъ изъ свого корабля. Робинзонъ не знавъ що робити зъ радости, коли спостерѣгъ сей корабель, а ще бôльше розгорячивъ ся надѣєю, що ачейже по такôй тяжкôй покутѣ, по тôлько злидняхъ и пригодахъ удасть ся єму знову побачити ся мѣжь своими. Коли вже умовивъ ся зъ капитаномъ корабля, скликавъ вôнъ своихъ пôдданыхъ осадникôвъ и оповѣстивъ имъ, що покидає острôвъ, бо задумавъ вернути до Европы. Опôсля списавъ грамоту и велѣвъ имъ всѣмъ зложити обѣтъ, що будуть уважати Испанця яко єго заступника и що тогожь у всѣмъ безусловно слухати-муть. Коли всѣ на те пристали, попрощавъ ся зъ кождымъ окремо, обѣцюючи имъ всѣмъ разомъ, що ще колись до нихъ загостить. Прощанє те було для всѣхъ дуже прикре, бо всѣ дуже любили свого пана; а позаякъ годѣ було всѣмъ вôдси забирати ся, декотрî же, особливо Испанцѣ, самî хотѣли ту якійсь часъ остати ся, Робинзонъ взявъ зъ собою тôлько Четверъ и Пятницю, бо

тй два не хотѣли нѣякимъ способомъ розлучити ся зъ своимъ добродѣємъ; такожь дотепного Поля, вѣрного пудля и деяке знарядє взявъ Робинзомъ зъ собою и такъ пустивъ ся зъ поворотомъ до Европы.

По довгôй але вже щасливôй плавбѣ прибувъ Робинзонъ до Гамбурґа тôлько зъ Пятницею, бо Четверъ въ дорозѣ померъ. Робинзонъ станувъ на своѣй батькôвщинѣ такъ само бѣдный, якъ єѣ опустивъ свавôльно передъ дванайцяти роками; але за те богатый досвѣдомъ ставъ вôнъ въ батькôвскихъ порогахъ; внутрѣшне вдоволенє и довѣрє въ помôчь божу, що все має далеко бôльшу вартôсть якъ золото и срѣбло, скрѣпляли єго кроки до батькôвского дому.

Чи то зъ боязни, чи то зъ радости, чи радше зъ обохъ тыхъ причинъ разомъ, серце товкло ся въ єго грудяхъ, що ледво що не розсадило ихъ; высѣвши зъ корабля и поступивши першимъ крокомъ на берѣгъ вôтчины, припавъ вôнъ до матери-землѣ, зачавъ єѣ цюлювати и Богу дякувати за те, що напутивъ єго на добру дорогу, та дозволивъ щасливо и здорово вернути ся. Опôсля выславъ пôсланця до свого старенького батька, бо мати вже була давно розпрощала ся зъ тымъ свѣтомъ, щобъ оповѣстивъ єго о поворотѣ блудного сына. Не тревало довго, а самъ Робинзонъ изъ слезами въ очехъ, дрожачи на цѣлôмъ тѣлѣ станувъ передъ лицемъ суворого але не жестокого сивого свого батька.

„Мôй Отче!“

„Сыну мôй!“

Отъ се всьо, що на разѣ могли до себе промовити, кинувши ся собѣ въ обнятя; остальне говорили струѣ слезъ и сердечне повитанє.

Громомъ рознесла ся вѣсть по мѣстѣ про поворотъ Робинзона; оповѣданя про єго чудове спасенє, про єго пригоды несли ся зъ устъ до устъ, и всьо що жило тиснуло ся до хаты старого Робинзона, абы вôдъ самого сына почути, де вôнъ бувъ и що видавъ. Но молодому Робинзонови наскучила ся небавкомъ така ненастанна гостина и вôнъ рѣшивъ ся радше дѣломъ якъ словомъ доказати, чого навчивъ ся. Ото вôнъ ставъ столяремъ и разомъ зъ Пятницею працювали, кôлько имъ силъ стало; щира дружба лучила ихъ черезъ цѣле житя. Праця и чеснота вызначували вôдъ теперь Робинзона на кождôмъ кроцѣ; анѣ однои хвилинки не посидѣвъ вôнъ дармо, тожь въ короткôмъ часѣ ставъ заможнымъ и чеснымъ горожаниномъ, тому всѣ вельми єго поважали.

Не сто и не двѣста разôвъ мусѣвъ Робинзонъ оповѣдати про свои дивнї пригоды, а за кождымъ разомъ обзывавъ ся до присутныхъ батькôвъ и матерей: „О родичѣ! приучуйте вашї дѣти зъ малку до трудящого и чесного житя!“

А коли и дѣти були также присутнї, напоминавъ вôнъ ихъ завше: „Дѣтоньки! будьте послушнї вашимъ родичамъ, учѣть ся пильно и стережѣть ся, абысьте не були неробами, а люде будуть васъ любити и поважати и Богъ васъ благословитиме!“

ПОЯСНЕНЯ.

Гамбурґъ, стор. 1. Нѣмецке мѣсто на правôмъ березѣ рѣки Лабы, сто двайцять кильометрôвъ вôдъ моря, званого „Нѣмецке море“; числить надъ 400.000 мешканцѣвъ; рядить ся уставою самостôйною зъ дня 28. вересня 1868. року. Гамбурґъ, Льондинъ и Ліверпуль (Liverpool) зачисляють ся до найбôльшихъ всесвѣтныхъ мѣстъ торговельныхъ; передовсѣмъ цвите ту торговля морска, бо Гамбурґъ єсть точкою осередною, де сходять ся всѣ кораблѣ, що посоредничать въ переправѣ до Анґліѣ, Америки и иншихъ частей свѣта.

Льондинъ (London), стор. 2. Столичне мѣсто Анґліѣ, лежить надъ рѣкою Тамизою (Thames-Themse). Єсть то найбôльше мѣсто на цѣлôмъ свѣтѣ; вôдъ всходу на захôдъ простыраєсь на 16 кильометрôвъ, а вôдъ пôвночи на полудне на 13 кильометрôвъ. Пôсля остатного численя число будынкôвъ публичныхъ и приватныхъ выносить до 500.000, а крôмь того маѥ 1.050 церквей и каплиць; число мешканцѣвъ сягаѥ вже до 4,000.000, проте числить Льондинъ тôлько о 2,000.000 людей менше, якъ Галичина зъ Великимъ княжествомъ кракôвскимъ. Льондинъ єсть осередкомъ всеи торговлѣ всесвѣтнои, а особлѝво промыслу. Ту истнують найрôжнороднѣйшѝ заклады и фабрики, о якихъ тôлько подумати можна;

плавба морска оживлена ту, якъ нѣде на свѣтѣ; до 20.000 кораблѣвъ приѣздить сюды и выѣздить що року; 14 мѣйскихъ дорôгъ зелѣзныхъ перетинає мѣсто вздовжь и поперекъ; декотрî зъ нихъ идуть по пôдъ землю, а декотрî такой по надъ землею. — Въ Льондинѣ єсть кôлька найвысшихъ закладôвъ науковыхъ, що называють ся университеты; шкôлъ высшихъ и середныхъ єсть до 30, проте тôлько, що въ цѣлôй Галичинѣ, а число шкôлъ народныхъ сягає понадъ 1550; крôмь того єсть тамъ дуже богато библіотекъ, рôжнородныхъ музеѣвъ и иншихъ закладôвъ науковыхъ и просвѣтныхъ; тамъ выходить щось 310 часописей.

Капитанъ (Capitaine — Капітенъ), стор. 2. Такъ называє ся найстаршій, т. є. начальникъ кождого корабля торговельного; єго мусять слухати безусловно всѣ подорожнî и вся служба; наколи ся остатна пôднеслабы бунтъ, вôнъ має надъ нею право житя и смерти. — Такій капитанъ а капитанъ въ нашôмъ вôйску, то цѣлкомъ що иншого; знова вôдъ капитана вôйскового старшиньствомъ стоить далеко высше капитанъ корабля военного або маринарки вôйскови.

Бразилія, стор. 2. Заможный край въ полудневôй Америцѣ, одиноке цѣсарство въ новôмъ свѣтѣ надъ океаномъ атлянтійскимъ. Числить надъ 10,000.000 мешканцѣвъ, мѣжь тыми 1,000.000 Индіянôвъ, а надъ 3,000.000 Неґрôвъ, котрыми до року 1871. торговано яко невольниками. Бѣла раса людей переважає, а верховодять Португальцѣ. Бразилію вôдкрывъ въ роцѣ 1500 Португалець, Педро Барваресъ Кабраль.

Мева, стор. 4. Єсть то птахъ водяный, такъ великій якъ нашь яструбъ; вôнъ лѣтає понадъ море и ловить рыбу, а держить ся близько корабля тому, бо находить поживу въ выкидуваныхъ останкахъ ѣдла.

Хороба морска, стор. 4. Хто ѣде першій разъ кораблемъ по морю, дôстає заворöту головы, єго нудить въ серединѣ и такихъ болѣвъ дôзнає иншихъ; на сю хоробу нема лѣку, кождый мусить єѣ перебути; она устає доперва тодѣ, якъ подорожный навыкне до гойданя корабля.

Мадейра, стор. 4. Островъ, що лежить на захôднôмъ побережю Африки; ту удають ся особливо кава, цукоръ и вино; всѣ кораблѣ переѣзджаючй зъ Анґліѣ до полудневои Америки и на вôдворôть, плывуть туды. Островъ той стоить пôдъ зарядомъ портуґальского министерства.

Острыґи, стор. 6. Оденъ рôдъ черепахъ морскихъ называє ся острыґа; ихъ ловлять и ѣдять, подôбно якъ у насъ рыбы и раки або декуда такожь слимаки и жабы; острыґи продають ся и у насъ по склепахъ, бо для декого суть они ласощами.

Орѣхъ кокосовый, стор. 7. Єсть се овочь пальмы кокосовои. Єсть то высоке дерево, що росте въ горячихъ краяхъ и цѣлый рôкъ родить орѣхи, величкости якъ голова дитины. Ужитокъ зъ тыхъ орѣхôвъ слѣдуючій: 1) Орѣхи сирй приправляють ся на страву. 2) Молоко кокосове, єсть то бѣлява плавина, що находить ся въ недостиглôмъ орѣсѣ; она пôзнѣйше твердне на орѣхъ; те молоко уживає ся яко холодячій напитокъ. 3) Зъ кокосовыхъ орѣхôвъ выбиває ся такожь олѣй, потрѣбный до лѣкôвъ и до робленя мыла. 4) Лушпина зъ кокосовыхъ орѣхôвъ придаєсь на начинє, коробочки и ґудзики. 5) Зъ цвѣтôвъ робить ся пальмове вино.

Канибалѣ, ст. 11. Такъ называють ся зъ испаньска людоѣды. Индіяне, стор. 13, нарôдъ дуже хоробрый и гостинный; они суть найдавнѣйшими мешканцями Америки; барва ихъ тѣла єсть мѣдяна, на головѣ мають

довге чорне волосє, лице широке, кости пôдъ очима выстають, чоло низке, уста грубî, очи глубоко пôдъ чоломъ. Не одному може выдаватись дивнымъ чому Американцѣвъ зовуть Индіянами. Сьому причина така: Коли Испанцѣ вôдкрыли Америку, гадали, що они заплыли до Всхôдныхъ Индій въ полудневôй Азіѣ и тому назвали людей тамошныхъ Индіянами; вправдѣ пôзнѣйше пересвѣдчили ся Испанцѣ и всѣ Европейцѣ, що новый край єсть Америка а не Индіѣ. але такой все ще называють въ Европѣ Индіянами споконвѣчныхъ и найдавнѣйшихъ жителѣвъ Америки и сусѣдныхъ островôвъ.

Телєскопъ, стор. 19. Суть то такî круглî шлюфованî скла, що якъ черезъ нихъ дивити ся, всьо стає блисше; два або три такî скла дуже великî, вложенî въ мосяжну рурку (цѣвку), дають кожду рѣчь близше; богато такихъ великихъ приrядôвъ дають величезну машину мосяжно-склянну, що называєсь телєскопъ або дальновидъ; черезъ ню дивлять ся на сонце, мѣсяць, звѣзды и все инше, що далеко вôддалене; такожь въ вôйнѣ уживають телєскопôвъ дуже часто.

Испанія, стор. 20. Єсть то великій край мѣжь океаномъ атлянтійскимъ а моремъ середземнымъ, вôдъ насъ на захôдъ сонця. Щобы зайти до Испаніи вôдъ насъ требабы ити черезъ Австрію, Нѣмеччину и Францію. — Испанцѣ панували насампередъ въ Америцѣ; ще и теперь належить до нихъ островъ Куба и деякî иншî. До Испаніѣ притыкає Портуґалія; оба тî краѣ облятî въ головнôй части моремъ, тожь Испанцѣ и Портуґальцѣ навыкають вже зъ малку до плавбы морскои; вôдси то пôшло, що оба сî народы изъ поконвѣку ведуть торговлю морску и они то були першî, що повôдкрывали краѣ заморскî.

Неґры або Мурины, т. є. люде чорнî, стор. 20.

Суть то мешканцѣ Африки, части свѣта горячои, що лежить вôдъ насъ далеко на полудне; головною ихъ вôтчиною суть краѣ, що лежать на полудне вôдъ Судану и Ависиніѣ, найгорячѣйшѝ краѣ въ глубинѣ Африки. Неґры вызначують ся чорною барвою тѣла, кучерявымъ волосємъ, поганымъ лицемъ зъ плоскимъ носомъ и вôдстаючими варґами. Въ 16-ôмъ, 17-ôмъ и 18-ôмъ столѣтю, а навѣть ще и въ нашôмъ вѣцѣ вывожувано ихъ дуже а дуже богато до Америки, де ихъ продавано яко невольникôвъ на публичныхъ торгахъ.

Барбедо (Barbados), стор. 20. Єсть то оденъ изъ островôвъ малыхъ Антилѣвъ, що лежать мѣжь пôвнôчною а полудневою Америкою; найважнѣйшѝ зъ великихъ Антилѣвъ суть: Куба, Гайті, Ямайка и Порторіко; на всѣхъ тыхъ островахъ удає ся особливо кава, тютюнъ, и цукрова тростина, що зъ неи роблять цукоръ, и таке инше, а самъ острôвъ Барбедо слыве половомъ коралѣвъ.

Грамота, стор. 22. Такъ называли ся всякѝ письма, на котрыхъ списувано записы, фундаціѣ на церквы або обосторроннѝ угоды мѣжь двома сторонами спорячими, якъ то теперь дѣє ся передъ нотаремъ, адвокатомъ або въ судѣ. Давными часами списувано у насъ такихъ грамотъ дуже богато; тѝ, що ихъ писали, звались грамотѣѣ, сє значить, що они умѣли писати. Вôдтакъ пôзнѣйше звались такъ всѣ знатоки письма, що списували для свого народа то оповѣданя то подѣѣ историчнѝ, то стишки, що всьо разомъ называє ся письменство або литература.

В. ц. к. Рада шкôльна краєва призначила для библіотекъ шкôлъ народныхъ и на нагороды пильности слѣдуючѝ книжочки „Руского товариства педаґоґичного у Львовѣ“ :

	Число и день апробаты.
Вязанка желаній	ч. 3455 зъ д. 4. цвѣтня 1886.
Читанка перша	ч. 3455 зъ д. 4. цвѣтня 1886.
Хемія, Роское — Шухевича . .	ч. 14029 зъ $^{10}/_{1}$ 85

а зъ выдань „Просвѣты“ слѣдуючѝ :

Ластôвка	20	кр.	
Добре роби, добре буде .	17	„	
Росказы про силы природы	20	„	
Оповѣданя о житю св. Бориса и Глѣба	20	„	
Повѣстки для дѣтей . .	27	„	
Сестра	15	„	
Байки	22	„	
У пропасть дорога ховзка	28	„	
Зоря	22	„	
Исторія Руси Ч. II. . .	23	„	ч. 11.508 зъ д. 26. лютого 1882.
Исторія Руси Ч. III. . .	28	„	ч. 11.508 зъ д. 26. лютого 1882.
Паша душа въ господарствѣ	35	„	ч. 11.508 зъ д. 26. лютого 1882.
О користнôмъ ужитю неужиткôвъ	22	„	ч. 11.508 зъ д. 26. лютого 1882.
Де-що про здоровлє . .	20	„	ч. 11.508 зъ д. 26. лютого 1882.

		Число и день апробаты.
Ленъ и коноплѣ . . .	24 кр.	ч. 8.982 зъ д. 24. липня 1884.
Рогата худоба	45 „	
Про живоплоты и лѣсы .	20 „	
Веняминъ Франклінъ . .	16 „	
На досвѣткахъ	22 „	ч. 7.022 зъ д. 31. липня 1887.
Чимъ люде живи̂ . . .	20 „	
Житє св. великомуч. и лѣкаря Пантелеймона . .	20 „	
Родина Морозовичѣвъ . .	20 „	
Дрôбна птпця господарска, а велики̂ грошѣ . . .	20 „	ч. 17.328 зъ д. 17. грудня 1887.
Пасѣка	24 „	
Молитвеникъ народный (въ звычайнôй оправѣ) . .	20 „	ч. орд 131. 17/3 1887.
въ лучшôй оправѣ:		
а) хребетъ полотняный и золоченый хрестъ зъ переду	25 „	
б) цѣла оправа полотняна, береги золочени̂ и золоченый хрестъ зъ переду	35 „	
Зоня, безплатна учителька, въ хорошôй оправѣ	35 „	ч. 4877 зъ д 23/9 1884.
въ звычайн. „	20 „	

Всяки̂ замовленя высылають ся скоро и точно.

